

דף כז

מט. א. כמה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה?

ב. מי שלא אכל ליל יו"ט ראשון – האם יש לו תשלומין?

ג. האם מותר לצאת מסוכה לסוכה בחג? האם עושים סוכה בחולו של מועד?

ד. האם יוצא אדם ידי חובתו בסוכתו של חברו?

א. רבי אליעזר אומר: ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה (תשבו – כעין תדורו). וחכמים אומרים: אין לדבר קצבה (מה דירה אם רוצה אוכל אם רוצה אינו אוכל, אף סוכה, אלא שאם בא לאכול לא יאכל חוץ לסוכה), מלבד ליל יום טוב הראשון של חג, חייב לאכול סעודה בסוכה (חמשה-עשר – חמשה-עשר מחג המצות. רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחזק).

יש אומרים (עפ"י הירושלמי) שחייב לאכול כזית פת דגן, ויש מצריכים יותר מכביצה – שיעור קביעת סעודה המחייב לאכול בסוכה (ער"ן ועוד. והשו"ע (תרל"ט, ג) נקט כזית, אך אם יש לו, ודאי מן הנכון שיאכל יותר מביצה. משנ"ב שם).

וכתבו אחרונים שלא ישהה באכילת הכזית יותר מכדי אכילת פרס (משנ"ב תרל"ט סק"ב). ואפילו אכל כדי שביעה (ע' מטה אפרים תרכ"ה סק"ז. וע"ע בשו"ת דובב מישרים ח"א מה).

יש אומרים שצריך פת גמורה ולא 'פת הבאה בכסנין' (משנ"ב תרל"ט סק"א. אך אם קבע עליה סעודתו יתכן שמועיל. ע' שערי תשובה שם שגשאר ב'צ"ע; אור לציון ח"ב ב, כ), ולא בפת הנילושה במי פירות (פרי מגדים בא"א סק"ט"ו). ואף פת ממש יש אומרים שאין להוסיף בה תבלינים [מלבד מעט מלח], בדומה למצה בליל פסח שאין לה להיות עשירה (עפ"י פמ"ג תרמ"ג מ"ז סו"ד). ויש שתמהו על כך.

וצריך שיהא ודאי לילה ואין להקדים (סמ"ק). ויאכל קודם חצות לילה (מהרי"ו ומהרי"ל. מובא ברמ"א שם).

אמרו בגמרא שרבי אליעזר חזר בו משיטתו.

לפרש"י, חזר והודה לחכמים שאין לדבר קצבה. ולפרוש התוס', חזר בו ממה שהיה מצריך סוכה דוקא, אבל י"ד סעודות צריך [ולכך אם החסיר – משלים הסעודות בשמיני עצרת ללא סוכה]. ובירושלמי משמע שלא חזר בו אלא שלכתחילה מצריך לאכול י"ד סעודות בסוכה, ואם לא אכל משלים בשמיני ללא סוכה (מובא בתוס').

וי"מ שחזר בו מדין השלמה, ולעולם חייב לאכול י"ד סעודות בסוכה (עפ"י רבנו תם).

ב. רבי אליעזר אומר: מי שלא אכל (לילי) יו"ט הראשון – ישלים לילי יו"ט האחרון של חג, ואינו חייב לקבוע סעודה נוספת בפת אלא די באכילת מיני תרגימא בגמר הסעודה, לאחר שסילק ידו מן הפת. וחכמים אומרים: אין לדבר תשלומים, ועל זה נאמר מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות.

א. רש"י ותוס' מפרשים שאוכל חוץ לסוכה. ואילו הרי"ד פירש, שלרבי אליעזר משלים ביום טוב אחרון על ידי שאוכל בסוכה, ואין לחוש משום בל תוסיף אלא כשאכל י"ד סעודות בחג ועתה הוא מוסיף עליהן בשמיני.

ב. לפרש"י מועילה השלמה זו לרבי אליעזר לסעודת ליל יום טוב ראשון [ואעפ"י שאינו אוכל בסוכה כאמור, שמ"מ היה עליו חיוב סעודה ומשלימה עתה. עמהרש"ל. וכן יש מפרשים בדעת

התוס', ומטעם שמשווים זאת לקרבנות שיש בהם תשלומין לראשון באחרון (עמהרש"א ומצפה איתן). וי"מ שר"א אינו סובר הג"ש למצה, וע"כ יש לה תשלומין כבשאר הימים. ר"ש מדסויא].

ויש מפרשים בדעת התוס' שאין מועילה השלמה [במיני תרגימה עכ"פ] אלא לשאר הימים בלבד [כשיטת רבי אליעזר עצמו שחייב לאכול י"ד סעודות], אבל לא לליל יו"ט ראשון (עפ"י מהר"ם).

ג. רבנו תם פירש (בספר הישר תשובה ק) שחזר בו רבי אליעזר מדין השלמה, כיון שסובר שאין חובה בלילה הראשון אלא י"ד סעודות משום 'כעין תדורו', הלכך אין לו תשלומין.

ג. רבי אליעזר אומר: כל היוצא מסוכה לסוכה (לאכול ולישן היום בזו ולמחר בזו) בטל מצוותה של ראשונה. וכן אמר רבי אליעזר: אין עושים סוכה בחולו של מועד (חג הסוכת תעשה לך שבעת ימים – עשה סוכה הראויה לשבעה. ובירושלמי אמרו: קנס קנסו ר"א שלא עשה סוכתו בערב הרגל). והכמים אומרים: יוצאים מסוכה לסוכה ועושים סוכה בחולו של מועד. ושנים שאם נפלה שחזור ובונה בחש"מ, ואינה נחשבת כסוכה אחרת.

לפי גרסה אחת, דוקא אם בנאה באותם עצים (עפ"י תוס'). והרש"ש דייק מדברי רש"י שאפילו בנאה במקום אחר ובעצים אחרים – שפיר דמי.

גר שנתגייר או קטן שנתגדל בתוך החג, אף לרבי אליעזר חייב (לעשות סוכה לכשנעשה בר חיוב (רש"י). כל האזרח).

מותר לבנות סוכה בחול המועד [ויש מתירים מעשה הדיוט בלבד] גם אם יש לו סוכה וחפץ בסוכה מרווחת יותר. אבל אסור לפרק סוכה במועד משום שאין זה לצורך המועד (עפ"י מאירי; באה"ל תרלו, א תרמ, ו; שש"כ סו, מ ובהערות). וכשבונה במועד לא יעשנה בנין קבע העומד לימים רבים (הליכות שלמה ז, יד).

ד. רבי אליעזר אומר: כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חברו, כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו (חג הסוכת תעשה לך – משלך). והכמים אומרים: יוצא ידי חובה בסוכתו של חברו (כל האזרח בישראל ישבו בסוכת – מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת, והלא אין לכל אחד שוה פרוטה אלא ע"י שאלה (רש"י). והתוס' מפרשים: מכך שנתרבתה סוכת השותפים משמע ששאלה גם כן כשרה. וולך למעט גזולה).

א. לרבי אליעזר, סוכה שאינה שלו פסולה בכל ימי החג (רש"י).

סוכת השותפים, לרבי אליעזר – התוס' נקטו שפסולה, והריטב"א כתב שכשרה. הנצי"ב הוסיף שהוא הדין באורח היושב בסוכת חברו עם חברו – יצא. היתה הקרקע שאולה, והדפנות והסכך שייכים לו – כתב החזו"ן-איש (קג, כב) שכשרה אף לרבי אליעזר.

ב. סוכה גזולה הפסולה לדעת הכל, היינו דוקא כגון בספינה וכד' אבל סוכה המחוברת לקרקע אין בה דין 'גזולה' כי קרקע אינה נגזלת. וכן גזל עצים וסיכך בהם – קנאם בשינוי השם, וגם משום 'תקנת השבים' אינו חייב אלא דמים הלכך יצא ידי חובתו. המסכך ברשות הרבים – כשרה בדיעבד (עפ"י גמרא להלן לא וראשונים).

ובחזון-איש (קנ,כב) כתב שזה רק כאשר אין גזול את השימוש מהבעלים, כגון שגזול הקרקע לגמרי ולא לצורך הישיבה בחג, ואחת היא לבעלים אם הלה יושב בה אם לאו, או כגון בונה ברשות הרבים ואינו מונע מאחרים להיכנס לתוכה, אבל אם בשיבתו בסוכה גזול את השימוש מהבעלים – פסולה לכל הדעות.

ג. האם מצוה לצאת מביתו ברגל כדי להקביל פני רבו?

אמר רבי יצחק: מניין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר מדוע את הלכת אליו היום לא חדש ולא שבת.

לדברי רבי אליעזר, אין להקביל פני רבו אלא אם חוזר לביתו בו ביום, כי מצוה לשמח שמחת החג עם אשתו (ושמחת אתה וביתך).

א. מצות הקבלת פני רבו בשבת וברגל, הובאה בפוסקים אחרונים (ע' מגן אברהם תקנד סק"ב ועוד).

ובמקום אחר כתב המגן-אברהם (שא סק"ז) שבשבת מצוה וברגל חובה. ובבאר הלכה נטה מחילוק זה וכתב עפ"י רבנו חננאל (בר"ה טז) והריטב"א שאם הרב דר בעיר – חייב להקביל פניו בכל יום. חוץ לעיר במקום קרוב – בכל שבת. ואם הוא ברחוק מקום – חייב להקביל פניו ברגל.

ויש מי שפירש 'חדש' ו'שבת' החדש והשבת הסמוכים לחג שהיו רגילים להקביל פני רבם בירחי כלה ובשבתא דרגלא (עפ"י ניצוצי אור לר"ר מרגליות. ואולם בזה"ק (ח"ג רסה:) מבואר שהקבלה בכל ראש חדש).

ב. כתב במגן אברהם: איש ואשה שוים במצוה זו. (וע"ע נודע ביהודה תנינא או"ח צד; שבט הלוי ח"ז מח).

גא. האם מותר לפרוס סדין בשבת וביום טוב על הסוכה?

רבי אליעזר נמנע מלהורות איסור או התר בפריסת סדין על הסוכה – (בסוכה העשויה לצל, ולא בסוכת מצוה) מפני החמה בשבת, שמא אסור משום מוסיף על אהל עראי. ואף על פי שלשיטתו פקק החלון אין פוקקים בו כשאינו קשור ותלוי – שם הוא מבטלו לבנין משא"כ בסדין, ואעפ"כ לא הורה התר מפני שלא אמר דבר שלא שמע מרבו. וחכמים מתירים אף בפקק החלון.

מותר לפרוס כיסוי פלסטיק על הסכך בשבת בשעת ירידת גשמים שהרי זה כיסוי עראי, שמעותד להסרה לאחר הפסקת הגשם. ובלבד שלא יפרוס על כלונסאות הגבוהות מעל הסכך טפח או יותר, שאז הוא 'אהל', אלא יפרוס על הסכך (אגרות משה או"ח ח"ה לט,ד).

דף כח

גב. אלו מהנהגות רבן יוחנן בן זכאי ורבי אליעזר תלמידו הוזכרו בסוגיא?

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי: מימיו לא שח שיחת חולין, ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא קדמו אדם בבית המדרש, ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הרהר במבואות המטונפות, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש, חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים.